

Дисципліна: «Музика ХХ-ХХІ сторіччя. Східна Європа та українське зарубіжжя».

Група: ІV курс.

Факультет: ІТФ.

Дати занять: 8.04; 15.04; 22.04.

Викладач: Копиця М.Д., доктор мистецтвознавства, професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики.

Тема №1. Музична культура країн Східної Європи другої третини ХХ ст. Ідеї та практика тоталітарних форм контролю в мистецтві (1930–50 рр.).

Оперні тенденції першої третини ХХ ст. Порівняльний аналіз стилевих пошуків західно та східноєвропейського театрів („Воцек” Берга, „Пеліас і Мелізанда” Дебюссі, „Саломея” Штрауса, моноопер Шенберга, камерних опер Кшенека, Вайля, побутові опери та мюзикли Гершвіна).

Значення музичного театру в культурному розвитку Росії, країн Закавказзя, Прибалтики. Основні вогнища театральної культури, склад труп Великого, Маріїнського, Київського, Харківського, Тбіліського театрів.

Напрямки індивідуально-стилістичних пошуків найвидатніших режисерів: Станіславського (театр переживання), Мейерхольда (театр масок або представлення), Таїрова (тонкий, умовно-рафінований театр), Л.Курбаса (синтез національних традицій з елементами грецького театру), ТРАМ (театр соціально-робітничої тематики) тощо.

Різножанрові пошуки музичної драматургії – монотеатр, камерний, опера-ораторія, опери – народні драми – сказання. Домінування тенденцій пізнього романтизму, антиромантизму, експресіонізму, неокласицизму.

Перші опери 20-х років в Росії на революційну тему „За Червоний Петроград” Гладковського та Прусака, „Льод і сталь” Дешевого, „Північний вітер” Кніппера.

Опери на історичні, соціально-побутові теми. „Орлиний бунт” Пашенка (про події повстання О.Пугачова). Велика роль хорових драматургічних вузлів в опері „1905 рік” Давиденка та Шехтера, пісенна основа опери „Декабристи” Золотарьова. Новаторські риси опери „Ніс” Шостаковича. Її особливий образно-смісловий стрій жанровий аспект. Риси гротеску в різних сферах виразності.

Монтажність та єдність в драматургії, різновиди інтонаційних сфер, ансамблевої техніки, оркестрових характеристик.

Становлення та розвиток оперного театру Прокоф'єва. Проба різностильових пошуків в перших чотирьох операх. „Маддалена”, та „Вогняний

ангел” – лінія пізньоромантичного, експресивного експерименту. Трагедія-сатира „Гравця” як основа оперної реформи митця.

„Любов до трьох помаранчів” С.Прокоф’єва, „Соловей” та „Мавра” І.Стравінського. Оновлення жанру комічної опери, „поліфонія” сюжетних ліній та контрастність музичних характеристик.

Опера – ораторія „Цар Едип” Стравінського. Особливості неокласичної музичної мови. Порівняльна характеристика структури грецької трагедії (функції пароду, ексодів, стасім, коммосу) з драматургічною побудовою опери.

Література:

Музика ХХ ст. - Т. II. - Кн. 3. – М., 1979.

Бретаницька Л. «Ніс» Д.Шостаковича.. Путівник. - М., 1983.

Данько Л. Комическая опера ХХ века. -. Л., 1980.

Никитина Л. ”Огненный ангел” как метафора русского эроса.

Отечественная музыкальная культура ХХ в. - М., 1997.

Черкашина М. ”Гравець” Прокоф’єва. // Сучасна музика. - №1. - К., 1973.

Тема №2: Розвиток музичного театру середини сторіччя. Вплив українських елементів на творчість Прокоф’єва, Стравінського, Шимановського.

Нові естетико-філософські та мистецтвознавчі матеріали в усвідомленні та узагальненні історичних процесів. Спільне та різне в історико-стильовому вивченні розвитку країн Східної та Західної Європи.

Ідея та практика існування тоталітарних режимів. Риси вчень Шопенгауера, Ніцше, Юнга. Ідея та практика абсолютної свободи від моралі (Достоевський-Ніцше).

Мистецтво тоталітаризму. Випрацювання комплексів ідеї, що мотивують право режиму на існування.(нівелювання плюралізму, віра у вождя, партію, яка нібито захищає мораль). Новий тип «масової людини», виховання боязливої, залежної від обставин особистості. Міфи та реальність мистецтва крізь постулати естетики соціалістичного реалізму. Цикли постанов ЦК ВКП(б) про культуру, музику (1936, 1946, 1947, 1948, 1958).

Внутрішня періодизація епохи -1930-ті, період Другої світової війни, післявоєнне десятиліття (1946-1956). Особливості розвитку культури в кожному з підперіодів.

Декади, упор «на класику», пропаганда історико-біографічних жанрів, нівелювання національних особливостей розвитку системи.

Події музичного життя: Перший з'їзд композиторів в Празі (1948), Другий міжнародний з'їзд композиторів у Празі (1948), Пленуми з музикознавства (1946-1947). Критика композиторів, вчених-музикознавців.

Продовження «пошуку ворога», насадження теорій народності, партійності, батьків та дітей, дистанції.

Література:

Музика ХХ ст. - Т. I, II. - М., 1979.

Історія української літератури. - У 8 т. -. Т.7. (1933–1945). – М., 1981.

Дзюба С. Пятьдесят лет спустя. // Дружба народов. - №4. - 1989.

Чудакова М. Без гнева и пристрастия. // Новый мир. – 1988. - №9.

Тема №3: Антитоталітарні загострення симфонічних шукань творчості Шостаковича, Мясковського, Сібеліуса, Стравинського та вплив історико-соціальних чинників на їх творчість.

СИМФОНІЗМ СЕРЕДИНИ ХХ ст. (1930-1950 роки)

Основна домінанта загально-європейської спрямованості симфонізму. Образний та жанровий стрій симфонічної музики, розмаїття стилістичних тенденцій, традиційні стереотипологічні симфонічні опуси, пошук структурних закономірностей. Нова простота, естетика факту. Симфонія - хроніка, факт. Пісенна симфонія (Щербачов „Іжорська”, Шебалін „Перекопська”, Мейтус „Дніпрельстан”). Повернення до класичних зразків.

Стильові пошуки. Неокласицизм. (Стравінський „Симфонія псалмів”, „Симфонія в трьох руках”, Мясковський (від 12 до 21); психологічна драма (Шостакович № 4, 5, 6, 10, Лятошинський № 2, 3).

Неофольклоризм. Сібеліус. Барток. Шимановський. Енеску. Хачатурян. Пошук нових стильових констант національної інтонаційної системи. Подальші стильові пошуки симфонізму Мясковського - від ліро-епічної сповіді до драматичних полотен та камерного типу суб'єктивних „щоденникових” висловлювань.

Неокласична спрямованість романтичної естетики Прокоф'єва, новий інтонаційний стрій (5, 6, 7, Концерт-симфонія для віолончелі з оркестром). Антитоталітарне загострення в драматургії симфонії Шостаковича (7, 8, 9). Грандіозність трагічних фресок періоду воєнного часу. Традиції національного формування стилю у творах Сібеліуса та Шимановського. Друга симфонія Хачатуряна як одне з яскравих трагічних полотен митця присвячених темі

війни. Симфонії Баланчивадзе, Золотарьова, Каппа, Караєва, Попова, присвячених темі війни.

Розвиток жанру у повоєнні роки. Широке відображення різних трагічних сторін сучасності. Поглиблено-психологічний склад Десятої симфонії Д. Шостаковича, функція лірико-філософського елементу, напружений драматизм. Одинадцята симфонія. Специфіка драматургії, конкретизація образів, сюжетна монтажність.

Продовження зацікавленості програмними симфонічними жанрами. Різні типи програмності. Твори Аладова, Мшвелідзе, Скулте, Тамберга. Концерт для оркестру Бартока як одно з новаторських досягнень епохи. Композитор-симфоніст. Риси concerto grosso. Енциклопедія фольклорних діалектів. Відкрита антифашистська концепція. Драматургія і структура як зерно філософського задуму.

Література:

Музыка XX столетия. - Т. II, III. – М., 1979.

История современной отечественной музыки. Вып. I, II. 1995, 1999. - М.: Музыка.

Никитина Л. Советская музыка. История и современность. - М., 1991.

Сабинина М. Симфонизм Шостаковича.. - М., 1976.

Тараканов М. Симфонии Прокофьева. - М., 1982.

Хубов. Арам Хачатурян.. - М., 1962.

Дубкова Т. А. Беларуская сімфонія. – Мінск, 1974.

Ярустовський Б. Симфонии о войне и мире. - М., 1966.

Друскин М. И. Стравинский. - М., 1981.